

Retoryka nowych mediów/nowych wyzwań

Rhetoric of new media/new challenges

8 (1) 2021 EDITOR: KATARZYNA MOLEK-KOZAKOWSKA

SPRAWOZDANIE/REPORT

ANNA BENDRAT

UNIwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie

<https://orcid.org/0000-0002-5677-0296>

anna.bendrat@umcs.lublin.pl

**Sprawozdanie/Report: Warsztaty Polskiego Towarzystwa Retorycznego
„10 resources for incorporating Critical Thinking and Media Literacy into
your classes”**

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 international (CC BY 4.0). The content of the license is available at <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

ANNA BENDRAT

UNIwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie

<https://orcid.org/0000-0002-5677-0296>

anna.bendrat@umcs.lublin.pl

Sprawozdanie/Report: Warsztaty Polskiego Towarzystwa Retorycznego „10 resources for incorporating Critical Thinking and Media Literacy into your classes”

Współczesny odbiorca mediów staje dziś przed trudnym wyzwaniem: jak odróżnić treści prawdziwe od fałszywych? Dezinformacja, występująca obecnie pod nazwą *fake news*, była do tej pory uznawana za metodę manipulacji, stosowaną w propagandzie w celu upowszechnienia i narzucenia odbiorcom konkretnych i trwałych postaw. Zjawisko, z którym mamy do czynienia obecnie, nie nosi znamion propagandy, ponieważ źródła informacji nieprawdziwych nie da się przypisać konkretnym nadawcom, kojarzonym na przykład z jednym ośrodkiem władzy, który jawnie dąży do indoktrynacji danej grupy społecznej. Dezinformacja osiąga dziś rozmiary globalnej epidemii, która szerzy się przede wszystkim w Internecie i dotyka każdego z użytkowników, bez względu na kraj zamieszkania i panującą w nim ideologię. Jak działa ten mechanizm w XXI wieku? Większość ludzi otrzymuje obecnie przynajmniej część wiadomości z mediów społecznościowych. Aby zmaksymalizować zyski z wyświetlania reklam, kanały informacyjne i osie czasu pokazują treści, które przyciągają największą uwagę. Skutkuje to faworyzowaniem nagłówków, które wołają o reakcje (wyrażone jako udostępnienia, „polubienia” i komentarze). Jeśli dodamy do tego możliwość zwiększenia widoczności dowolnego przekazu poprzez zakup reklamy i skierowanie jej do osób, które najprawdopodobniej na nią zareagują (na podstawie zainteresowań, zachowań i relacji), to każdy użytkownik sieci jest w stanie sfabrykować dowolny przekaz w niewiarygodnym tempie, a następnie śledzić swój sukces. I na tym właśnie polega wspomniane na wstępie wyzwanie.

Jak zatem radzić sobie w gąszczu zalewającej nas dezinformacji? A co równie istotne, jak chronić młodych ludzi przed uleganiem kłamliwym treściom w sieci? Odpowiedziom na te pytania poświęcony był warsztat, zorganizowany przez Polskie Towarzystwo Retoryczne 18 stycznia 2021 roku. Odbywające się w przestrzeni wirtualnej szkolenie spotkało się z ogromnym zainteresowaniem zarówno

członków PTR, jak również kadry akademickiej oraz nauczycieli szkół podstawowych i średnich z całej Polski, a także z zagranicy. Wzięło w nim udział 140 uczestników, co może świadczyć o tym, jak istotny jest to temat dla osób zajmujących się różnymi aspektami edukacji medialnej na poziomie szkolnym i akademickim. Dzięki współpracy oraz wsparciu finansowemu Ambasady USA w Warszawie, do poprowadzenia warsztatów zaproszono Willow Barnosky, pełniącą w roku akademickim 2020/21 rolę Virtual English Language Fellow w ramach programu edukacyjnego, organizowanego przez Departament Stanu USA. Warsztaty otworzył attaché kulturalny Ambasady USA, Dan Hastings, który w słowie powitalnym przedstawił najważniejsze obszary działalności kulturalnej i edukacyjnej prowadzonej w Polsce w ramach programów finansowanych przez amerykański Departament Stanu. Podziękował on także Polskiemu Towarzystwu Retorycznemu za zaproszenie do wspólnej inicjatywy, wyrażając nadzieję na dalszą współpracę z PTR w najbliższej przyszłości.

W imieniu Polskiego Towarzystwa Retorycznego warsztaty otworzyła dr Anna Bendrat, członkini Zarządu PTR, która przybliżając cel spotkania, podkreśliła rolę retoryki w kształceniu postawy odpowiedzialności za słowo oraz opowiedziała o działaniach PTR w zakresie edukacji retorycznej i medialnej. Następnie uczestnicy warsztatów przenieśli się wirtualnie do Stanów Zjednoczonych, skąd powitała nas Willow Barnosky. Tytuł warsztatów brzmiał: „10 resources for incorporating Critical Thinking and Media Literacy into your classes”. Wskazanie w tytule na konkretną liczbę zasobów potwierdzało, że w założeniu warsztaty miały charakter bardziej praktyczny niż teoretyczny. Aby przybliżyć uczestnikom kontekst ćwiczeń praktycznych, Willow Barnosky rozpoczęła prezentację od zdefiniowania tytułowych pojęć: Media Literacy oraz Critical Thinking. Na początek postawiła pytanie: „Dlaczego kształcenie umiejętności korzystania z mediów (ang. *media literacy*) oraz sprawności krytycznego myślenia (ang. *critical thinking*) jest ważne? Aby na nie odpowiedzieć, prowadząca skorzystała z zasobów internetowych NW Center for Excellence in Media Literacy przy Uniwersytecie Waszyngtońskim, cytując intrygującą, jednak dającą do myślenia obserwację: „Obecnie żyjemy w warunkach zbliżonych do tych, które panowały w ciemnych wiekach średniowiecza, kiedy to umiejętność czytania i pisania była przywilejem niewielkiej grupy osób. W konsekwencji osoby te cieszyły się władzą, z której pozostali byli wykluczeni”.

Po objaśnieniu dwóch kluczowych terminów, Willow Barnosky zaprezentowała szereg ćwiczeń interaktywnych dostępnych w Internecie i mających na celu ćwiczenie umiejętności rozróżniania przekazów prawdziwych i fałszywych. Zadania te, pochodzące ze stron typu Factitious (<http://factitious.augamestudio.com/>) czy News Literacy Project (<https://newslit.org/educators/resources/>) w bardzo

przystępnej, a zarazem atrakcyjnej wizualnie formie, uwrażliwiają nas na te elementy przekazu, które powinniśmy sprawdzić, aby uznać tekst za wiarygodny. Dla wielu z nas są to umiejętności znane, a mimo wszystko w pewnym sensie nowe, bo wykorzystywane w celu nie tyle badawczym, co praktycznym. Kolejne grupy ćwiczeń interaktywnych bazowały na: rozróżnianiu w tekście faktów i opinii, analizowaniu punktu widzenia nadawcy oraz budowaniu kompetencji sprawdzania informacji w bardziej złożonej sprawie (*fact-checking*, dziennikarstwo śledcze). Kwestii *fact-checkingu* Willow Barnosky poświęciła osobną sekcję, prezentując przykłady portali, głównie polskich, takich jak OKO.press czy Demagog, specjalizujących się w sprawdzaniu wiarygodności wiadomości dotyczących bieżących wydarzeń politycznych i społecznych oraz pandemii koronawirusa.

Niezwykle uporządkowana i rozbudowana baza gotowych ćwiczeń pochodzących z rzetelnie przygotowanych zasobów internetowych była tym, co bardzo pozytywnie wpłynęło na odbiór warsztatów w opinii uczestników. Nauczyciele docenili przede wszystkim to, że treści warsztatu mogą przełożyć się bezpośrednio na ich praktykę dydaktyczną, oczywiście w zależności od profilu nauczania. Szczególnie mocno wybrzmiało to w odpowiedziach ankietowych na temat potencjalnego zastosowania przedstawionych podczas warsztatu pomysłów. Tutaj większość wybrała opcję wprowadzania pojedynczych ćwiczeń, choć znaleźli się też chętni do szerszego działania poprzez wyodrębnienie zagadnienia Media Literacy w kursach zarówno o tematyce medialnej, jak i tych spoza tej tematyki.

Należy tu podkreślić, że na atrakcyjność tematu wpływają doskonale zaprojektowane i zrealizowane ćwiczenia praktyczne w Internecie, które zostały dokładnie omówione przez prelegentkę. Stanowią one nieocenioną pomoc dla wykładowcy i nauczyciela w dobie zdalnego nauczania. Na koniec uczestnicy zostali poproszeni o ich własne propozycje rozwinięcia tematu. Pojawiły się między innymi sugestie, aby omówić, jak i dlaczego człowiek jest podatny na manipulację oraz co może wpłynąć na odbiór wypowiedzi oraz zrozumienie intencji nadawcy. Pojawił się też temat szeroko omawiany w medioznawstwie, czyli jak funkcjonujemy w zamkniętych kręgach tematycznych (*filter bubbles*), jak również kwestia cenzury w sieci. Cieszyć może fakt, że szkolenie zostało docenione przez uczestników, ponieważ zdecydowana większość uznała zaprezentowane treści za nowe i inspirowane. Taka ocena otwiera szerokie możliwości dla organizacji kolejnych tego typu spotkań, które odpowiadać będą konkretnym współczesnym wyzwaniom, wynikającym z coraz szerzej występującego zjawiska dezinformacji w sieci.